

Şahənə Həsənova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim
E-mail: m.shahana1982@mail.ru

HEYDƏR ƏLİYEV AZƏRBAYCAN MƏDƏNİYYƏTİNİN VƏ İNCƏSƏNƏTİNİN HİMAYƏDARI KİMİ

Xülasə: Mədəniyyət, ədəbiyyat, sənət o zaman ayaqda qalıb nüfuzedicilik qabiliyyətini qoruyur ki, ona dayaq olan, hamilik edən şəxsiyyətlər olsun. “Xalq bir çox xüsusiyyətlərlə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir”. Bu dəyərli ifadənin müəllifi Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevdir. Zəngin, dərin tarixi ənənələr üzərində pərvəriş tapan Azərbaycan mədəniyyətinə ümummilli lider hər zaman qayğı və sevgi ilə yanaşıb. Təsadüfi deyil ki, böyük şəxsiyyəti hər bir mədəniyyət xadimi, mədəniyyət adamı dəyərlərimizin hamısı kimi tanıyır və onun bu sahədə gördüyü işləri məmnunluqla xatırlayır.

Açar sözlər: mədəniyyət, ədəbiyyat, ənənə, siyasət, xalq

14 iyul 1969-cu il. Bu tarix dünyada kimlər üçünsə təqvimdə adi bir gün ola bilər. Azərbaycanda bu, xalqımızın yaşlı nəslinin bilavasitə şahidi olduğu, müstəqil respublikamızda böyüyüb boya-başa çatan nəslin isə artıq nəticələrini ölkəmizin müasir inkişafında, uğurlarında gördüyü bir dövrün, hazırda mübaligəsiz Heydər Əliyev erası adlandırma biləcəyimiz tarix salnaməsinin ilk günü idi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin 50 il əvvəl Azərbaycana rəhbərlik etməyə başlaması respublikamız və xalqımız üçün tarixi bir şans idi və ötən zamanın gərdişi, yaşanan hadisələr, tarixi sınaq anları bunu dəfələrlə təsdiq edib. Yarım əsr əvvəl başlanan bu tarixi yol respublikamızın bütün sahələrdə davamlı inkişaf dövrünə qədəm qoyması ilə nəticələndi. Ümumiyyətlə, ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi karyerasında, idarəetmə sistemində mədəniyyət sahəsi məxsusi yer tutur. Bunun da əsasında Ulu Öndərin mədəniyyət və incəsənətə böyük sevgisi dayanırdı. O, hər zaman aktiv siyasi fəaliyyəti ilə bərabər xalqın yanında daha çox olması, eyni zamanda mədəniyyətə, musiqiyə, rəssamlığa, sözün geniş mənasında, sənətə yüksək marağı ilə insanları heyretə salırdı. Yarım əsrdir ki, adı, imzası vətənimizlə qoşa çəkilən, tarix salnaməmizdə silinməz iz qoyan Heydər Əliyevin sovet Azərbaycanına başçılıq etdiyi və keçmiş ittifaqın rəhbərliyində təmsil olunduğu illərdəki fəaliyyətinin konturları bir nöqtədə birləşirdi: xalqımızın milli-mədəni sisteminin qorunması və sosial-iqtisadi həyatının təminatı. Bu siyasət, əslində, onun müstəqil Azərbaycanın rəhbərliyinə qayıtdıqdan sonra gördüyü işlərin möhkəm təməllərini təşkil edirdi. Uzun və kifayət qədər mürəkkəb olan bu dövr dahi siyasətçinin doğma xalqı ilə qırılmaz tellərlə bağlılığını göstərir. Xalqımızın adət-ənənələri, minilliklərin soraqçısı olan mədəni mirasını müqəddəs hesab edən Heydər Əliyev özünü bu zənginliyin ayrılmaz hissəsi sayır, ondan bəhrələnərək millətin və dövlətin gələcək inkişafı üçün çalışırdı. “Mənim həyat amalım bütün varlığım qədər sevdiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olub. Bu yolda bütün gücümü və iradəmi yalnız müdrik və qədirlən xalqımdan almışam. Ən çətin anlarda, ən mürəkkəb vəziyyətlərdə yalnız və yalnız xalqıma arxalanmışam. Bu da mənə dözümlü, iradə verib və bütün uğurlarımı təmin edib”, – deyən müdrik rəhbər öz gücünün, fəhminin ünvanını çox dəqiq nişan verirdi. Sonrakı proseslər də göstərdi ki, mənsub olduğu xalqa inanar, onun etibarına və sevgisinə söykənən, məhz ondan ilham alan siyasətçi liderlik şərəfinə nail ola bilər. 1993-cü ilin 15 iyununda xalq Heydər Əliyevin timsalında nəinki öz qurtuluşuna, eyni zamanda parlaq gələcəyinə qovuşdu. Bu tarixi dönüş Azərbaycana əmin-amanlıq, milli birlik bəxş etdi. Ulu Öndərin nail olduğu bu dinc şərait ölkə həyatının bütün sahələrində, o cümlədən mədəni inkişafda uğurlar silsiləsinin əsasını qoydu. Ulu öndər hər zaman bir məqamı vurğulayıb ki, xalqın mədəni irsi, eləcə də mədəni dəyərlərimiz milli-siyasi varlığımızın əsasını təşkil edir. O deyirdi: “Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

– Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”. “Ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin, mədəniyyətimizin ən böyük və fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, zaman-zaman istedadlı insanlar mədəniyyətimizdə yeni yollar, yeni cığırılar açılar, yeni formalar meydana gətirirlər”. Ulu Öndərin bu fikirləri böyük bir həqiqətin təzahürü idi. Müxtəlif yaradıcılıq sahələrində qeyd olunan bu yeniliklər ilk növbədə münbit şəraitdə formalaşa bilərdi. Belə bir mühitin yaradıcısı məhz Heydər Əliyev idi. Bu mənada ötən əsrin 70-80-ci illərində istər incəsənətin müxtəlif sahələrində, istərsə də ədəbi prosesdə ciddi nəticələri olan yaradıcılıq axtarırları aparılmışdı (6). Yaradıcılıq məzmun və formaca zənginləşmiş, yeni təmayüllər formalaşmağa başlamışdı. Görkəmli şəxsiyyətlərimizin şöhrəti ölkəmizin həududlarını aşaraq ittifaqın müxtəlif şəhərlərinə yayılır, onların yaradıcılıq gecələri, yubiley tədbirləri təşkil olunurdu. Mədəni irsin kompleks halda təbliğatında mühüm rol oynayan Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti günləri də mütəmadi şəkildə gerçəkləşirdi. Mədəniyyəti xalqın böyük sərvəti hesab edən uzaqgörən siyasətçi bu zənginlikdən məqamında və maksimum yararlanmağın zəruriliyini qeyd edirdi. “Xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir”, – deyən müdrik şəxsiyyət mədəni-mənəvi dəyərlərin qorunması, təbliği və yeni estetik düşüncəyə məxsus əsərlərin yaradılması üçün geniş perspektivləri olan bir sistemin formalaşmasına çalışırdı. Onun Respublikaya birinci rəhbərliyi dövründə Nizami Gəncəvi, Məhəmməd Füzuli, İmadəddin Nəsimi kimi mütəfəkkir şairlərin hikmət xəzinələrinin beynəlxalq səviyyədə tanınması, yubileylərinin keçirilməsi, rəssamlıq və heykəltəraşlıqdan musiqiyədək bir çox sahələrdə monumental sənət əsərlərinin yaradılması mədəniyyət tariximizin dəyərli səhifələridir. Həmin illərdə Üzeyir Hacıbəylinin, Cəfər Cəbbərlinin ev-muzeylərinin, Nəriman Nərimanovun, Bülbülün xatirə muzeylərinin, digər ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərimizin ev-muzeylərinin yaradılması, Nəvəinin abidəsinin, Şuşada Molla Pənah Vəqifin məqbərəsinin inşası və bu kimi onlarca mühüm qərarlara imza atan Heydər Əliyev bu işlərin uğurla başa çatdırılmasına bilavasitə rəhbərlik etmişdi. Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Niyazi, Süleyman Rüstəm, Süleyman Rəhimov, Rəsul Rza kimi ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərinin SSRİ-nin ən yüksək fəxri adına – Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmələri məhz Ulu Öndərin təqdimatı ilə reallaşmışdı. İmadəddin Nəsiminin, Nəriman Nərimanovun, Cəfər Cəbbərlinin heykəllərinin ucaldılması, digər monumental sənət əsərlərinin yaradılması, “Gülüstən” sarayı, Opera studiyası, Xoreoqrafiya məktəbi kimi memarlıq abidələri mədəniyyətimizə diqqət və qayğının mühüm təzahürləri idi. Bir məqamı da vurğulamaq lazımdır ki, ümummilli lider təşəbbüslərinin real nəticələrini görəndə böyük məmnunluq hissi keçirir, bu cür tədbirlərin gerçəkləşdirilməsində şəxsən iştirak etməyə çalışırdı. Çünki Heydər Əliyev, sözün əsl mənasında, mədəniyyətlə nəfəs alır, həyatını musiqidən, sənətdən kənarda hiss edə bilmirdi. Onun mədəniyyətlə bağlı baxışlarından, bu sahənin insanları ilə olan görüşlərindən heyrətə düşənlər üçün Ulu Öndərin bu fikirləri böyük əhəmiyyət kəsb edir: “Mədəniyyət və incəsənət kiçik yaşlarımdan qəlbimdə xüsusi yer tutur. Bəlkə də, gənclik illərində arzum rəssam olmaq, yaxud teatra getmək idi, amma qismət başqa cür oldu. Ona görə də hamısı qəlbədən gəlir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi dövründə mədəniyyət sahəsinin qanunvericilik bazasının formalaşdırılması istiqamətində mühüm işlər görüldü. Ulu Öndərin rəhbərliyi altında mədəniyyət sahəsində 10-dan çox qanun qəbul edildi. “Mədəniyyət haqqında” (1996), “Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında” (1998), “Kinematografiya haqqında” (1998), “Memarlıq fəaliyyəti haqqında” (1998), “Kitabxana işi haqqında” (1998), “Milli Arxiv Fondu haqqında” (1999), “Muzeylər haqqında” (2000), “Nəşriyyat işi haqqında” (2000) və s. qanunlar bu sahənin kompleks inkişafı üçün böyük rol oynadı. Bütün bunlardan əlavə, mədəniyyət sahəsinin inkişafına təkan verən, mədəniyyət siyasətinin icrasını operativ şəkildə təmin etmək məqsədilə müvafiq dövlət proqramları da qəbul edildi. (2, s.45). Əvvəldə də qeyd etdiyimiz kimi, Ulu Öndərin təşəbbüsü və dəstəyi ilə mədəniyyətimizin ölkəmizlə yanaşı, beynəlxalq aləmdə tanınması istiqamətində bir sıra addımlar atılmışdı. Mədəni irsimizin, görkəmli ədiblərin, mədəniyyət xadimlərinin yubileylərinin xarici ölkələrdə nüfuzlu təşkilatlarda qeyd olunması bu sahəyə göstərilən diqqət və qayğıdan xəbər verirdi. Dahi şair Məhəmməd Füzulinin 500 illik, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illik yubileylərinin UNESCO-da qeyd olunması, 2000-ci ildə İçəri şəhərin Qız qalası və Şirvanşahlar

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Saray Kompleksi ilə birlikdə Dünya İrs Siyahısına daxil edilməsi həm də Azərbaycanın beynəlxalq miqyasda artan nüfuzunun təsdiqi idi. Ümummilli liderin müxtəlif illərdə Milli Kino, Üzeyir Musiqi, Azərbaycan Əlifbası və Ana Dili günlərinin təsis edilməsi haqqında fərmanlar imzalaması da böyük şəxsiyyətin milli mədəni irsə sonsuz məhəbbət və qayğısının bariz nümunəsidir. Ulu öndər Azərbaycan dilinin də həqiqi himayədarı idi. Yüksək kürsülərdən beynəlxalq ictimaiyyətə ana dilində səslənməsi, eləcə də ölkəmizdə latın qrafikasının tətbiqi işinin başa çatdırılması dahi siyasətçinin unudulmaz xidmətləridir. Latın qrafikalı əlifbanın tətbiqinin ölkəmizin siyasi həyatında, yazı mədəniyyətimizin inkişafında əhəmiyyətini nəzərə alan Prezident Heydər Əliyevin 2001-ci ildə imzaladığı böyük əhəmiyyətə malik fərmanla bu proses başa çatdırılmış oldu. “Bizim köklərimiz bir dilə, bir mənəviyyətə, bir dinə bağlı olduğuna görə çox dərin və mənəvi dəyərlərimiz tarixin bütün mərhələlərində nə qədər çətinliklərlə rastlaşıbsa da, dayanmayıb, inkişaf edib. İndi isə türkdilli xalqların müstəqil dövlətləri olduğuna görə və bizim əlimizdə böyük imkanlar yarandığına görə bu prosesləri daha da gücləndirə, daha da mütəşəkkil edə bilərik. Bu, bizim borcumuzdur” (4, s.25). Bu fikirlər görkəmli dövlət xadiminin 1996-cı ildə Bakıda keçirilən Türk dünyası yazıçılarının qurultayındakı çıxışındandır. Çoxməzmunlu və əhəmiyyətli olan bu çağırış türk xalqlarının birliyi istiqamətində görülməli olan işlərin Bu gün Azərbaycan Ulu Öndərin möhkəm təməllər üzərində bərqərar olan, xalqımızın və dövlətimizin etibarlı gələcəyini təmin edən vahid siyasi xətt üzərində inkişaf etməkdədir. Prezident İlham Əliyev ümummilli liderin müdrik siyasətini, o cümlədən mədəniyyət himayədarlığını layiqincə davam etdirir. Həm dövlət başçısı, həm də Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri Mehriban xanım Əliyeva Ulu Öndərin ideyalarının həqiqi təminatçılarıdır. Heydər Əliyev yolunun bu sadıq davamçıları Azərbaycanın inkişafı naminə böyük fədakarlıq göstərirlər. Xalqımız Ulu Öndərin ölçüyəgəlməz Azərbaycan sevgisinin möhtəşəm bəhrələrini bundan sonra da hər zaman görəcəkdir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası (1991-2001). Bakı, Yeni nəşrlər evi, 2001
2. Abbasov N. Müasir şəraitdə Azərbaycan dövlətinin mədəniyyət siyasəti və dəyərlərinin inkişaf amilləri. Bakı, Təknur, 2008, 240 səh.
3. **“Azərbaycan” qəzeti, 10 dekabr 1998-ci il** “İslam sivilizasiyası Qafqazda” mövzusunda Beynəlxalq simpoziumda Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin çıxışı 9 dekabr 1998
4. Heydər Əliyev və azərbaycançılıq məfkurəsi. Bakı. 2002. – Azərbaycan Universiteti nəşriyyatı. 2002. 232 səh.
5. Əliyev H. Dünya azərbaycanlılarının I qurultayında çıxış. – Azərbaycan qəzeti, 2001-ci il, 10 oktyabr.
6. Əliyev Heydər. Müstəqilliyimiz əbədidir (onuncu kitab). B., Azərənşr, 2002, s.135.
7. Mədəni irsin qorunmasına dair normativ hüquqi aktlar toplusu. Bakı, “Elm” 2001, 240 səh.

Shahana Hasanova

HEYDAR ALIYEV AS THE PATRON OF THE CULTURE AND ARTS OF AZERBAIJAN

Summary: Culture, literature and art remain in place and retain their influence when there are individuals who support and rule them. "The nation is known, considered and stands out among the nations of the world for its many characteristics. The highest and greatest of these characteristics is culture. Heydar Aliyev, the national leader of the Azerbaijani people, is the author of this valuable statement. The national leader always treated the culture of Azerbaijan with care and love. It is not by chance that every cultural figure and person of culture recognizes a great person as a defender of our values and remembers his work in this field with pleasure.

Key words: culture, literature, tradition, politics, people